

8. 1. 2002

ID: 15592

Porušení zásady dvouinstančnosti řízení

Připustí-li odvolací soud změnu žaloby, aniž by zrušil rozsudek soudu prvního a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení, poruší tak zásadu dvouinstančnosti řízení.

Připustí-li odvolací soud změnu žaloby, aniž by zrušil rozsudek soudu prvního a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení, poruší tak zásadu dvouinstančnosti řízení.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.11.2001, sp.zn. 22 Cdo 1344/2000)

Nejvyšší soud české republiky rozhodl ve věci žalobkyně M. R., zastoupené advokátem, proti žalovanému F. F., zastoupenému advokátem, o odstranění zdi, vedené u Okresního soudu v Nymburce pod sp. zn. 6 C 571/92, o dovolání žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 22. června 1999, č. j. 28 Co 766/98-171, tak, že rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 22. června 1999, č. j. 28 Co 766/98-171, se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Okresní soud v Nymburce (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem z 29. 5. 1996, č. j. 6 C 571/92-90, zamítl žalobu, aby bylo určeno, že žalobkyně je vlastnící pozemku parc. č. 420/3, o výměře 85 m², zapsané na LV č. 2160 pro obec a kat. území L. n. L. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že žalobkyně nemohla nabýt vlastnictví k tomuto pozemku vydržením podle § 135a zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku, ve znění novely provedené zákonem č. [131/1982](#) Sb. (pro nezpůsobilost předmětu řízení, za který pozemek považoval), ani podle § 134 odst. 1 zákona č. [40/1964](#) Sb. ve znění novely provedené zákonem č. [509/1991](#) Sb. Žalobkyně totiž pozbyla dobrou víru, že jí pozemek patří nejpozději k 24. 6. 1988, kdy nabyl právní moci rozsudek soudu prvního stupně z 20. 10. 1997, č.j. 4 C 819/84-144, potvrzený rozsudkem Krajského soudu v Praze (dále jen „odvolací soud“) z 29. 3. 1998, č. j. 13 Co 74/88-144. Tímto rozsudkem byla zamítnuta žaloba, kterou se žalovaný domáhal, aby žalobkyni bylo uloženo uvedený pozemek vyklidit, když soud dospěl k závěru, že žalovaný není vlastníkem pozemku parc. č. 420/3, neboť vlastnictví nenabyl ani dědictvím po matce J. F. ani vydržením. V tomto řízení vyšlo najevo, že pozemek parc. č. 420/3 vznikl oddělením z pozemku parc. č. 109/1. Ten ve vlastnictví žalobkyně ani její právních předchůdců nebyl.

Krajský soud v Praze jako soud odvolací připustil změnu žaloby tak, „aby bylo určeno, že žalobkyni a každému dalšímu vlastníkovi pozemkové parcely č. 420/2 - stavební parcela, zapsané u Katastrálního úřadu N. na listu vlastnictví č. 519 pro obec a katastrální území L. n. L., svědčí právo odpovídající věcnému břemeni, spočívající v právu bezplatného užívání průchodu a průjezdu po pozemkové parcele č. 420/3 o výměře 85 m², zapsané u Katastrálního úřadu N. na listu vlastnictví č. 2160 pro katastrální území L. n. L., kteréžto právo je každý vlastník pozemkové parcely č. 420/3 povinen trpět“. Poté odvolací soud usnesením ze 17. 7. 1997, č. j. 28 Co 197/97-109, rozsudek soudu prvního

stupně zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Soud prvního stupně rozsudkem z 29. 5. 1998, č. j. 6 C 571/92-128, změněné žalobě vyhověl. Vyšel přitom ze zjištění, že žalobkyně nabyla v roce 1971 kupní smlouvou, uzavřenou s prodávajícími P. a Z. N. vlastnictví k domu čp. 659 se stavební parcelou č. 420/2 v kat. území L. n. L. Ti koupili nemovitosti v roce 1969 od K. a S. H., kteří nabyli nemovitosti v roce 1964 kupní smlouvou uzavřenou s J. R. Tomu nemovitosti v roce 1949 daroval jeho otec K. R. Žalovaný nabyl v roce 1988 dědictvím po matce J. F. dům čp. 498 se stavební parcelou č. 420/1 a parc. č. 109/2 zahrada v téměř kat. území. Matka žalovaného byla jejich vlastníci od roku 1942, na základě tržové smlouvy, kterou uzavřela s M. P., svojí tetou. Ta nabyla vlastnictví k nim příklepem v roce 1932. Tím pozbyla vlastnictví k nim B. R., která je vlastnila od roku 1930 a byla matkou J. F. B. R. uzavřela v roce 1936 jako kupující ústní kupní smlouvu s prodávajícími J. a R. M., jejímž předmětem byla část jejich pozemku parc. č. 109/1. Ve čtyřicátých letech, když probíhalo nové zaměření hranic pozemků, byla tato část parc. č. 109/1 přislučena k pozemku parc. č. 420/1. V roce 1962 J. R. zřejmě požádal o zápis vlastnictví k této části pozemku, označené v geometrickém plánu jako díl a) parc. č. 420/2 a jako vlastník byl tedy v evidenci nemovitostí také zapsán. Při kontrole listin v evidenci nemovitostí byla v roce 1980 byla tato část pozemku parc. č. 109/1 označena jako parc. č. 420/3 a jako vlastnice vyznačena J. F. Ta je také dosud v katastru nemovitostí jako vlastnice tohoto pozemku dosud vedena. Rozhodnutím bývalého Státního notářství v N. z 31. 5. 1988, č. j. D 364/88-16 bylo sice potvrzeno, že žalovaný nabyl dědictvím po matce J. F. kromě domu čp. 498 se st. parc. 420/1 a parc. č. 190/1 také parc. č. 420/3. Toto rozhodnutí bylo však ke stížnosti pro porušení zákona zrušeno rozsudkem Nejvyššího soudu ČR ze 14. 12. 1989, sp. zn. 4 Cz 69/89. Řízení o návrhu žalovaného na dodatečné projednání parc. č. 420/3 v dědictví po jeho matce bylo zastaveno usnesením soudu prvního stupně z 24. 9. 1999, č. j. D 763/93-48. Parc. č. 420/3 tvořenou zčásti průjezdem a zčásti dvorem užíval od roku 1952 J. R. k průchodu a příjezdu ke svým nemovitostem, tj. k domu čp. 659 se st. parc. č. 420/2, se svolením otce K. R., který bydlel v domě č. 498 na st. pl. 420/1, náležejícím tehdy J. F. Právě za její vlastnictví považoval J. R. také parc. č. 420/3. Když potom prodával dům č. 659 se st. pl. č. 420/2, sdělil kupujícím H., že příjezd k těmto nemovitostem mají přes parc. č. 420/3 zajištěn. Další nabyvatelé těchto nemovitostí manželé N. měli zato, že průjezd je součástí domu čp. 659 a příjezdová cesta, je parc. č. 420/2. O tom byla přesvědčena také žalobkyně, a to až do 24. 6. 1988, kdy nabyl právní moci rozsudek soudu prvního stupně z 20. 10. 1987, č. j. 4 C 819/94-115, potvrzený rozsudkem odvolacího soudu z 29. 3. 1988, č. j. 13 Co 74/88-144. Žalovaný v roce 1988 zbořil cihlovou zeď oddělující pozemky parc. č. 420/1 a č. 420/3 a znemožnil žalobkyni průchod a průjezd přes parc. č. 420/3.

Soud prvního stupně nejprve odkázal na závěr, k němuž dospěl už ve věci sp. zn. 4 C 819/84, totiž, že B. R. se nestala vlastníci pozemku parc. č. 420/3 na základě ústní kupní smlouvy uzavřené 13. 8. 1936, „neboť podle § 350 OZO nebyl prodej pozemku zaknihován“. V té době již také nebyla vlastníci pozemku parc. č. 420/1. Pozemek parc. č. 420/3 nemohl proto také přejít příklepem na M. P., a ta jej nemohla převést na J. F., i kdyby tento pozemek užívaly, J. F. však jen do roku 1952. Nemohla proto nabýt vlastnictví k němu ani vydržením podle § 115 a § 116 zákona č. 141/1950 Sb. Ani žalobkyně nevydržela k tomuto pozemku vlastnické právo, jak již uvedl soud prvního stupně v předchozím rozsudku č.j. 6 C 571/92- 90. Podle soudu prvního stupně „... žalobkyně a její právní předchůdci, tedy J. R., H. a manželé N. užívali sporný pozemek nepřetržitě k průchodu a průjezdu k domu čp. 659 v dobré víře, že jim toto právo průchodu a průjezdu náleží až do 24. 6. 1988, kdy nabyl právní moci rozsudek soudu prvního stupně sp. zn. 4 C 819/84, potvrzený rozsudkem odvolacího soudu, kdy účastníci ztratili dobrou víru, že jim pozemek patří“. Žalobkyně tak jako vlastnice domu čp. 659 vydržela právo odpovídající věcnému břemenu spočívající v průchodu a průjezdu přes pozemek parc. č. 420/3 podle § 135a zákona č. 40/1964, občanského zákoníku ve znění novely provedené zákonem

č. [131/1982](#) Sb. Soud prvního stupně uzavřel, že „je dán naléhavý právní zájem na žalovaném určení podle § 80 písm. c) OSŘ, protože účastníci se léta prou o vlastnictví sporného pozemku, přičemž v průběhu řízení bylo zjištěno, že žádný z účastníků není vlastníkem tohoto pozemku, a protože žalovaný brání žalobkyni v průchodu a průjezdu přes pozemek, je třeba vztahy mezi nimi upravit.“

Krajský soud v Praze jako soud odvolací rozsudkem ze dne 22. června 1999, č. j. 28 Co 766/98-171, potvrdil rozsudek Okresního soudu v Nymburce ze dne 29. května 1998, č. j. 6 C 571/92-130, ve znění změněného žalobního petitu ve věci samé tak, „že žalovaný je povinen odstranit postavenou zeď na hranici mezi stavební parcelou č. 420/2 zapsanou na LV č. 519 pro obec a k. ú. L. n. L. v katastru nemovitostí u Katastrálního úřadu v N. a stavební parcelou č. 420/3 zapsanou na LV č. 2160 pro obec a k. ú. L. n. L., a to do 30-ti dnů od právní moci tohoto rozsudku“ a rozhodl o nákladech odvolacího řízení.

Odvolací soud převzal skutková zjištění soudu prvního stupně. Dospěl shodně se soudem prvního stupně k závěru, že žalobkyně vydržela právo odpovídající věcnému břemenu, spočívající v chůzi a jízdě po pozemku parc. č. 420/3, nejpozději v roce 1982 (správně 1984). Z protokolu o ohledání na místě samém, které provedl soud prvního stupně, odvolací soud zjistil, že v roce 1993 postavil žalovaný mezi pozemkem žalobkyně parc. č. 420/2 a pozemkem č. 420/3 zeď. Dále odvolací soud uvedl, že „Vzhledem k tomu, že v průběhu odvolacího řízení došlo ke změně žalobního petitu, odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil podle § 219 OSŘ ze stejných právních důvodů, t. j. že žalobkyně vydržela právo odpovídající věcnému břemenu - právo chůze a jízdy po pozemku č. 420/3, tak, že žalovanému uložil odstranit zeď, kterou postavil mezi pozemky č. 420/2 a 420/3, neboť žalovanému nesvědčí žádné právo k pozemku č. 420/3, a proto nemá ani právo bránit žalobkyni v užívání pozemku postavenou zdí.“

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání. Jeho přípustnost odvozuje z ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu, ve znění před novelou provedenou zákonem č. [20/2000](#) Sb. (dále jen „OSŘ“). Uplatňuje v první řadě dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. c) OSŘ, když namítá, že skutkové zjištění, že postavil předmětnou zeď nemá oporu v provedeném dokazování. K tomu nebyl žádný důkaz proveden, a nebylo tak zjištěno, zda zeď byla postavena na základě stavebního povolení či nikoliv a na které parcele se nachází. Pokud by se nacházela na parc. č. 420/2, náležející žalobkyni, žalovaný tam nemá právo vstupu. Jestliže je na parc. č. 420/3, je jako její vlastnice vedena J. F. Ani v tomto případě nelze po žalovaném odstranění zdi požadovat. Dále považuje za vadu řízení, jestliže účastníci nebyli v průběhu řízení ohledně zdi vyslechnuti (čímž byla porušena zásada ústnosti podle § 131 OSŘ) a „soud ani nezjistil, jak to aktuálně na místě samém vypadá, ani nebyla zjištěna žádná informace od stavebního úřadu“. Dále žalovaný namítá, že nesouhlasí se závěrem, že „žalobkyně svá práva vydržela, když naprosto pominul skutečnost, že cítila-li se žalobkyně vlastníci parcely, proč neplnila povinnost vlastníka danou zákonem - platit daň z nemovitosti.“ Podle žalovaného soud také přehlédl, že právní předchůdci žalovaného se jmenovali R., a z toho vydedukoval, že šlo o právní předchůdce žalobkyně. Žalobkyně nemohla kromě pozemku, který byl popsán v kupní smlouvě, koupit pozemek ještě další, který ke kupovanému pozemku „patřil“. Takový závěr je v rozporu se zásadou právní jistoty a tím že, právní úkony ohledně nemovitostí musí být učiněny v písemné formě. Odvolací soud se také nevypořádal s námitkou o nedostatku pasivní legitimace, kterou žalovaný vznesl již v odvolacím řízení. Žalovaný neměl způsobilost být účastníkem řízení o určení věcného břemene, neboť není vlastníkem pozemku, ke kterému bylo zřízeno právo žalobkyně, a řízení tak trpí vadou podle § 237 odst. 1 písm. b) OSŘ. Žalovaný navrhl, aby rozsudek odvolacího soudu byl zrušen a věc byla tomuto soudu vrácena k dalšímu řízení.

Žalobkyně uvedla, že soud prvního stupně provedl ohledání na místě samém, jemuž byli účastníci i jejich zástupci přítomni. Z protokolu o jednání na místě samém je zřejmé, že předmětnou zeď postavil žalovaný bez stavebního povolení. Také ohledně vydržení práva odpovídajícího věcnému břemenu provedly soudy dostatečné dokazování, z něhož správně dovodily, že žalobkyně užívala spornou parcelu po dobu potřebnou k vydržení, v dobré víře, že jí právo užívání parcely k průchodu a průjezdu náleží. Pasivní legitimace žalovaného je dána, neboť je vlastníkem předmětné zdi, která znemožňuje žalobkyni výkon jejího práva. Navrhla, aby dovolání bylo zamítnuto.

Podle bodu 17 hlavy první části dvanácté zákona č. [30/2000](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb. ve znění pozdějších předpisů, se dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů. Tak je tomu i v daném případě, neboť dovoláním napadené usnesení odvolacího soudu bylo vydáno 5. září 2000. Dovolací soud tedy provedl řízení o dovolání podle zákona č. [99/1963](#) Sb., ve znění před novelou provedenou zákonem č. [30/2000](#) Sb.

Po zjištění, že dovolání bylo podáno včas řádně zastoupeným účastníkem řízení, zkoumal, zda jde o dovolání přípustné.

Podle § 236 odst. 1 OSŘ je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí, pokud to zákon připouští.

Podle § 237 odst. 1 OSŘ je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí, pokud v řízení došlo k vadám v tomto ustanovení vyjmenovaným.

V dané věci žalovaný namítá vadu podle § 237 odst. 1 písm. b) OSŘ, tj. ten, kdo v řízení vystupoval jako účastník, neměl způsobilost být účastníkem řízení. Způsobilost být účastníkem řízení je dána způsobilostí k právům a povinnostem (právní subjektivitou), kterou žalovaný nabyt jako fyzická osoba narozením (§ 7 odst. 1 ObčZ). Pokud žalovaný namítal, že neměl způsobilost být účastníkem řízení pro nedostatek pasivní legitimace, pak je zřejmé, že zaměňuje právní subjektivitu s věcnou legitimací (tj. otázkou, zda je nositelem hmotného práva, o němž se v řízení jedná). Namítá tak podle obsahu nesprávné právní posouzení věci. K vadě řízení podle § 237 odst. 1 písm. b) OSŘ tedy nedošlo, stejně jako k dalším vadám řízení uvedeným v § 237 odst. 1 OSŘ.

Dovolání je dále podle § 238 odst. 1 písm. a) OSŘ přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně. Proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu je dovolání přípustné jen za předpokladů stanovených v § 238 odst. 1 písm. b) a § 239 odst. 1 a 2 OSŘ.

Při posouzení toho, zda je rozsudek odvolacího soudu rozsudkem měnícím ve smyslu § 238 odst. 1 písm. a) OSŘ není rozhodující, jak jej odvolací soud označil, ale jak ve vztahu k rozhodnutí soudu prvního stupně vymezil obsah soudem posuzovaného právního vztahu účastníků, případně zda práva a povinnosti účastníků stanovil oproti rozhodnutí soudu prvního stupně odlišně (srovnej R č. 52/1999 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

V dané věci soud prvního stupně rozhodoval o určení práva odpovídajícího věcnému břemeni a o žalobě na ochranu práva odpovídajícího věcnému břemeni vůči vlastníku služebného pozemku - že vlastník tohoto pozemku je povinen věcné břemeno trpět. Žalobkyně v průběhu odvolacího řízení změnila žalobu tak, že navrhla, aby žalovanému bylo uloženo odstranit zeď nacházející se na hranici pozemku služebného a pozemku panujícího. To znamená, že změnila žalobu na ochranu práva odpovídajícího věcnému břemeni tak, že již nesměřovala proti vlastníku služebného pozemku, ale proti jiné osobě, o které tvrdila, že do tohoto práva zasahuje. Jestliže odvolací soud navrhovanou změnu žaloby připustil a změněné žalobě věcně rozhodl, rozhodoval o jiném právním vztahu, než soud prvního stupně - nikoli o právech a povinnostech osoby oprávněné a osoby povinné z věcného břemene, ale osoby oprávněné z věcného břemene a třetí osoby, do jejího práva zasahující. Je tedy rozsudek odvolacího soudu rozsudkem diformním, upravujícím odlišná práva a povinnosti oproti rozsudku soudu prvního stupně, tedy měnícím ve smyslu § 238 odst. 1 písm. a) OSŘ. Dovolání proti tomuto rozsudku je tedy přípustné.

Dovolací soud proto zkoumal, zda v řízení nedošlo k vadám řízení, které by měly za následek nesprávné rozhodnutí ve věci [§ 241 odst. 3 písm. b) OSŘ].

Odvolací soud tím, že po připuštění změny žaloby rozsudek soudu prvního stupně nezrušil a věc tomuto soudu nevrátil k dalšímu řízení, odňal žalovanému právo na projednání věci soudem prvního stupně, resp. porušil zásadu dvouinstančnosti řízení. Tak došlo k vadě řízení, která měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Tato vada [jiné vady ve smyslu § 241 odst. 3 písm. b) OSŘ zjištěny nebyly] znamená nesprávnost rozsudku odvolacího soudu.

Dovolací soud proto rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1, 2 OSŘ).

Vzhledem k tomu, že se věci bude ještě zabývat soud prvního stupně, který jako soud prvního instance bude činit skutková zjištění, stalo se bezpředmětným, aby se dovolací soud zabýval námitkami žalovaného směřujícími ke skutkovým zjištěním odvolacího soudu.

Pokud žalovaný namítal nesprávné posouzení pasivní legitimace, spočívající v tom, že není vlastníkem služebného pozemku, pak přehlédl, že odvolací soud jeho pasivní legitimaci s vlastnictvím služebného pozemku nespojoval. Rozhodoval o ochraně práva osoby oprávněné z věcného břemene ve vztahu k osobě třetí (od vlastníka pozemku služebného odlišné) - tedy ochraně věcného práva analogicky podle § 853 a 126 odst. 1 ObčZ. Dovolací soud se nezabýval ani námitkami žalovaného, zpochybňujícími vydržení vlastnického práva žalobkyně k pozemku parc. č. 420/3. Odvolací soud totiž vycházel z toho, že žalobkyně vlastnické právo k tomuto pozemku nevydržela. Ostatně žalobkyně poté, co poprvé změnila žalobu, ani vydržení vlastnického práva k tomuto pozemku netvrdila.

K námitce žalovaného, týkající se vydržení práva odpovídajícího věcnému břemeni váznuocího na pozemku, o kterém žalobkyně původně tvrdila, že je jeho vlastníci (z titulu vydržení), dovolací soud odkazuje na právní závěr, uvedený na str. 82 v Komentáři k československému občanskému zákoníku občanškému autorů JUDr. F. Roučka a JUDr. J. Sedláčka, vydaného v Praze v roce 1935 nakladatelstvím Linhart: „Kdo jezdí po pozemku domnívaje se, že jest jeho vlastníci, nemůže mít

úmysl nabýti služebnosti vozové cesty na cizím pozemku (Gl. U. 15.571)“.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušeni řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)